

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA TA'LIM SIFATI MONITORINGINI AMALGA OSHIRISHNING DOLZARBLIGI

Safarova Nargiza Ramazanovna

Annotatsiya: Maqolada umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifati monitoringini takomillashtirish yuzasidan fikrlar yuritilgan. Xorijiy davlatlar maktab ta'limini o'qitish tizimi bilan qiyosiy tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Sifatli ta'lim berish, milliy baholovchi tizimlar, xalqaro tadqiqotlar, uzviylik va uzluksizlik tamoyillari, ta'lim sifatini baholash, tahlillar.

Kirish. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni asosida jismonan sog'lom, ma'naviy yetuk, yuksak intellektual salohiyat, zamonaviy bilimlarga ega, mustaqil fikrlaydigan, kelajakka ishonch bilan qaraydigan barkamol avlodni tarbiyalash uchun jahon amaliyotida o'xshashi bo'lmagan ta'limning milliy modeliga asos solingan. Mazkur model shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasiga asoslangan bo'lib, uning markazida ta'lim oluvchining ehtiyojlari, qiziqishlari, iqtidor va qobiliyatlari turadi. Intellektual rivojlangan va raqobatbardosh yoshlarni uzviylik va uzluksizlik tamoyillari asosida tarbiyalash maqsadida barcha ta'lim turlari kabi umumiy o'rta ta'lim tizimining ta'lim yo'nalishlari va mutaxassisliklari bo'yicha davlat ta'lim standartlari, o'quv reja, o'quv fan dasturlari hamda o'quv adabiyotlarining yangi avlodini ishlab chiqish jarayonlari amalga oshirilmoqda.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Tadqiqot jarayonida ilmiy bilishning mantiqiylik, tarixiylik, izchillik va obyektivlik usullaridan keng foydalanildi. Mazkur maqolada umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ta'lim sifati monitoringini takomillashtirish masalalari va uning bugungi kundagi ahamiyati haqida fikrlar tahlil qilindi.

Muhokama va natijalar. Ta'lim sifatini baholash, uning monitoringini olib borish, indikatorlarni doimiy takomillashtirib borish bugungi kundagi eng muhim yo'nalishlardan biri sanalib, ta'lim sifatining zaruriy darajasini ta'minlash, ta'lim sifati menejmenti va baholashning samarali metodlarini ishlab chiqishga nisbatan metodologik yondashuvni shakllantirish asosiy vazifa hisoblanadi. Ta'lim sifatini baholovchi nisbatan taniqli tizimlar Buyuk Britaniya, AQSh va Fransiyada qo'llanilmoqda. Buyuk Britaniyada bu kabi tizimlar 1948-yildan, AQShda 1969 yildan, Fransiyada esa, 1979-yildan buyon mavjud. Ta'lim sifatini baholash milliy tizimi Chilida 1978-yildan amalda qo'llanilib kelinmoqda. Ushbu tizimlarning barchasi muntazam ravishda kerakli axborotlarni yig'ish imkonini beradi. Aksariyat MDH mamlakatlarida ta'lim sifatini baholovchi milliy tizimlarni ishlab chiqish 1990-yildan boshlangan. Bunday milliy baholovchi tizimlarning maqsadi ushbu tizim

doirasidagi ta'lim oluvchilarning o'zlashtirish darajalarini aniqlashdan iborat. Buning uchun quyidagilar zarur bo'ladi:

- ta'lim sohasidagi o'zlashtirish darajasini aniqlash;
- o'quvchilar egallagan bilim va ko'nikmalarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash;
- o'quvchilarning o'zlashtirishlari bilan bog'liq mavjud muammolarni aniqlash;
- o'zlashtirish bilan bog'liq omillarni aniqlash;
- o'zlashtirish dinamikasini yuritish.

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti, Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) — Yevropadagi davlatlar birlashmasi. 1948-yilda AQSH tashabbusi bilan Yevropani tiklash bo'yicha Amerika iqtisodiy va moliyaviy yordamini (Marshall rejasi) oqilona ishlatish va shu yordamni oladigan Yevropa mamlakatlari bilan hamkorlik qilish maqsadlarida tuzilgan Yevropa iqtisodiy hamkorlik tashkiloti vorisi tarzida tashkil topdi. Bu tashkilotni tuzish to'g'risida konvensiya 1960-yil 14 dekabrda Parijda imzolaniib, 1961-yil 1-oktyabrdan kuchga kirgan. Tashkilotda 21 mamlakat — Avstraliya, Avstriya, AQSH, Belgiya, Buyuk Britaniya, Niderlandiya, Gretsiya, GFR, Daniya, Irlandiya, Islandiya, Ispaniya, Italiya, Kanada, Lyuksemburg, Norvegiya, Portugaliya, Turkiya, Fransiya, Finlyandiya, Shveysariya, Shvetsiya, Yaponiya, Yangi Zelandiya qatnashadi. Rasmiy jihatdan tashkilot shartnomani imzolagan mamlakatlarda iqtisodiy o'sishni ta'minlash, iqtisodiyotni yuksaltirish va aholi turmush darajasini yaxshilash, moliyaviy barqarorlikni saqlashni nazarda tutadi. Tashkilotga a'zo davlatlarning rivojlanayotgan mamlakatlarga yordam ko'rsatish, davlatlar mintaqasida a'zodavlatlar siyosatini muvofiqlashtirish yo'li bilan iqtisodiy va ijtimoiy barkarorlikni ta'minlashga hissa qo'shadi. Tashkilot faoliyatiga tashkilotda qatnashuvchi mamlakatlarning vakillaridan iborat kengash rahbarlik qiladi. Tashkilot idorasi Fransiya (Parij)da joylashgan.

O'quv muassasasidagi o'zlashtirish darajalari haqida umumlashgan ma'lumotlarni olish va milliy statistikani shakllantirish uchun o'tkaziladi. Fransiya milliy baholash tizimining maqsadi quyidagilardan iborat:

- o'quvchilar tomonidan fanlarni o'zlashtirish jarayonlarini baholash;
- o'qituvchilarga chora-tadbirlarni tanlashda ko'maklashish;
- o'qituvchilarga pedagogik faoliyatni rejalashtirishda ko'maklashish;

Ta'lim sifati va samaradorligini oshirish yo'lida xorijiy ilg'or tajribalarni o'rganish, xalqaro standartlar talablarining joriy etilishi muhim ahami yatga ega. Bu borada O'zbekiston Respublikasida qo'yilayotgan amaliy qadamlarga xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarning tashkil etilishi to'g'risida hukumat qarorining qabul qilinishi Ta'lim sohasidagi yutuqlarni baholash xalqaro assotsiat siyasi dek

(IEA) nufuzli tashkilot bilan hamkorlik aloqalarining yo'lga qo'yilishini misol sifatida keltirish mumkin.

Qariyb 60 yildan ko'proq vaqt mobaynida IEA tashkiloti ta'limni qiyosiy o'rganish sohasida yetakchi tashkilot bo'lib kelmoqda. Mazkur tashkilot ta'lim tizimida davlat siyosati va amaliyotning ta'sirini chuqurroq o'rganish maqsadida ta'lim sohasida keng miqyosli tadqiqotlar olib boradi. Bu tadqiqotlar ta'lim jarayonlari va natijalarini ko'rib chiqib, ta'lim sifatiga ta'sir etuvchi o'zaro bog'liq omillarni qiyosiy tahlil qiladi. 1958-yildan buyon ushbu tashkilot ta'lim sohasiga oid ko'plab mavzular bo'yicha o'ttizdan ortiq qiyosiy tadqiqotlarini o'tkazdi. Jumladan, matematika va tabiiy fanlar (TIMSS), o'qish (PIRLS), fuqarolik va fuqarolik ta'limi (ICCS), kompyuter va axborot texnologiyalari bo'yicha savodxonlik (ICILS) kabi yo'nalishlarda o'quvchilarning bilim va ko'nikmalari, umuman olganda ta'lim olish jarayonida erishgan yutuqlarini baholab kelmoqda. IEA tashkiloti tomonidan olib borilayotgan tadqiqotlarning aksariyati o'quvchilarning akademik faoliyatini bir yoki bir nechta fanlardan yoki fanlararo uyg'unlik asosida baholashni o'z ichiga oladi, bu esa dunyo bo'yicha umumiy va har bir mamlakat kesimida ta'lim jarayonlarini chuqur tahlil qilishga yordam beradi. O'quvchilarning erishgan yutuqlarini o'rganishda barcha o'quvchilardan emas, balki ushbu qatlamning vakillari sifatida tanlab olingan o'quvchilardan obyektiv testlarni o'tkazish orqali baholanadi. Shuningdek, maktab direktorlari, o'qituvchilar, o'quvchilar, hattoki ota-onalardan so'rovnomalar o'tkazilib, maktabdagi ta'lim sifatiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar, jumladan, maktab resurslari, o'quvchilarning ta'lim olishga oid qarashlari, o'qitish usullari hamda uy sharoitida o'quvchilarning bilim olishi qanchalik darajada qo'llab-quvvatlanayotganiga doir qimmatli ma'lumotlar to'planadi. Ushbu tadqiqotlar yuqori texnik va ilmiy talablar asosida o'tkaziladi. Shuningdek, o'rganilayotgan holatlar ning xususiyatidan kelib chiqib, amaliy tadqiqotlar bilan birga kuzatuv kabi samarali usullardan ham foydalaniladi.

Ta'lim muassasalarida tizimli ravishda ta'lim sifati va unga ta'sir etgan omillarni baholash: "Davlat va jamiyat kadrlar tayyorlash tizimini uzluksiz rivojlantirish va takomillashtirish kafili bo'lishi zarur. Ular yuqori malakali, raqobatga qodir mutaxassislar tayyorlash bo'yicha ta'lim muassasalarining faoliyatini uyg'unlashtirishi lozim"ligi borasidaga o'ta muhim vazifalar bilan belgilangan. Ta'lim muassasalari tomonidan ta'lim-tarbiya sifatining holati, uning monitoringi axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositalari imkoniyatlaridan unumli foydalangan holda xolis baholansa, ta'lim sifatiga salbiy ta'sir etgan omillar o'z vaqtida koreksiylanib, istiqbolga yo'naltirilgan chora-tadbirlar amalga oshirilsa, ta'lim sifatining kadrlar tayyorlashga nisbatan xalqaro talablarga muvofiqligi ta'minlanadi.

Xulosa. Umumiy o‘rta ta’lim muassasasidagi ta’lim sifatini baholash tizimini boshqarishning zamonaviy metodlari va ichki menejment samaradorligi tahlili asosida shakllantiriladi. Ta’lim mazmunini doimiy ravishda isloh qilish, tayyorlanayotgan kadrlar sifatining respublikada amalga oshirilayotgan chuqur iqtisodiy va ijtimoiy islohotlar shuningdek, ta’lim, fan, texnika va texnologiyalar rivojlanishining ilg‘or jahon talablari darajasiga muvofiqligini ta’minlash jamiyatning ustuvor yo‘nalishlaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 24.09.2020 y., 03/20/637/1313-son.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5712-son Farmoni.
3. A.I. Bekturodov Kadrlar tayyorlash milliy dasturini amaliyotga joriy etishda davlat ta’lim standartlarini takomillashtirishning didaktik asoslari. Ped.fan. nomzodi dis. – Toshkent, 2002.
4. S.B.Qorayev, S.B.Allayorova (2021). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini pirls xalqaro baholash dasturi tizimiga tayyorlash jarayonini takomillashtirish masalalari. Academic research in educational sciences, 2(2).
5. S.B.Qorayev (2018). Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida o‘quv-ishlab chiqarish majmualarini tashkil etishning dolzarbligi.
6. D.Tojiboeva “Samaradorlik va unga nazariy jihatdan klassik va neoklassik yondashuv”. “Xalqaro moliya va hisob” ilmiy elektron jurnali. № 5, oktabr, 2017.